

Halit Ayaracı – (Ahmet Hamdi Tanpınar'ın “Saatleri Ayarlama Enstitüsü” adlı Romanı) **Mantıklı**

Karakter Halit Ayaracı, kendisine özenen, dikkatli, bilgili ve aydın bir kişiliktir. Bu özellikleri sayesinde Hayri İrdal'ın hayatını değiştirme konusunda büyük rol oynar. Kendisi ile saati bozulduğunda yaptırmak amacı ile tanışır. Tek istediği saatlerin herkes tarafından aynı ayarlanması ve zamanın uygun değerlendirilmesi olan Halit Ayaracı, insanlara zamanın kıymetini öğretmek için Hayri'nin fikrine ortak olur. Karşılaştığı olayları doğru analiz edebilen, düşüncelerini kabul ettirme konusunda yetenekli olan karakter, yeni fikirlere açık biri olarak, saatinin tamiri vesilesi ile tanıştığı Hayri İrdal ile birlikte Saatleri Ayarlama Enstitüsü'nü kurar. Gerçekçi, dürüst ve samimi olan Halit Ayaracı, aynı zamanda da yardımsever ve iyi niyetlidir. Enstitüye olan inancı kaybolunca yalana gerek görmeden işi Hayri'ye devrederek gider ve bir otomobil kazasında can verir.

Aktiviteler Okuyan ve araştıran bir karakter olan Ayaracı bilgilerini kitaplara ve yazarlara borçludur. Bu nedenle İrdal'ın yazması için de ona destek olur. Saatlere ve zamana daha doğrusu insan ruhuna karşı büyük ilgisi vardır. Saatleri Ayarlama Enstitüsünün arka plan yöneticisidir. İrdal'ın karısı ve hatta İrdal ile tavla oynar. Kahveye, toplantılara katılarak başarılarından insanlara söz eder, yol gösterir.

ÖRNEK ANILAR

Bilgili Enstitünün kurulmasının ardından saatlerle ilgili özdeyişlerin derlenip halka dağıtmanın uygun olduğuna karar veren Ayaracı, derin bilgi birikimi ve eğitilmiş kişiliği ile bazı özdeyişleri kendisi üretir: “Hakiki insan zaman şuurudur; Refahın yolu sağlam bir zaman anlayışından geçer; Çalışmak, zamanına sahip olmak, onu kullanmasını bilmektir; Hakiki insan zaman şuurudur; Her iş, iş değildir. İş evvela bir zihniyet ve zaman telakisidir”

Akılcı İş disiplini ve otorite kuralları açısından kendisinden taviz vermeyen Halit Ayaracı, yönlendiren, işi gösteren ve aklın mantığına uygun kararları ile yol gösteren biridir. Nitekim hayatına yön verdiği Hayri İrdal da, Ayaracı hakkındaki düşüncelerinde bunu doğrular: “Hayatı onun gibi bir bütün olarak mütalaya alıştım. Değişme, koordinasyon, çalışmanın tanzimi, zihniyet değişikliği, üst düşünce, ilmi zihniyet gibi tabirlerle konuşmağa, kendi isteksizliğime ‘zaruret’, ‘imkânsızlık’ gibi adlar koymağa, Şark’la Garb arasında ölçsüz mukayeseler yapmağa, ciddiliğinden kendim de ürktüğüm hükümler vermeğe başladım. Onun gibi insanlara ‘Acaba ne işe yarar?’ diyen bir gözle bakıyor, hayatı kendi tekneimde yoğuracağım bir hamur gibi görüyordum.”

Otoriter Kendini ve ne istediğini çok iyi bilen karakter insanları yönetme konusunda gayet başarılıdır. En doğrusuna karar verdiğine inanır. Özellikle konuşma tarzı kesin, net ve açık olan Ayaracı, saatinin kırıldığı gün, ortamdaki kavgadan kaçarcasına arkadaşı Ramiz'i de İrdal'ı da onlara sormadan arabaya tıklar: “Fakat Halit Ayaracı kolumdan tutarak mani oldu. Öbür eliyle açtığı arabanın kapısından zorla beni içeri tıktı. Sonra Doktor Ramiz'i sürdü; nihayet kendi girdi. Garip adamdı. Nezaketi bile emir şeklindeydi ve icabında ellerini bile kullanmaktan çekinmiyordu. Şurası da var ki cüssesi müsaitti.”

Faydacı Devamlı insanların hangi açıdan ne işe yaradığını kafasında analiz eden Ayaracı, çıkarları uğruna aldığı kararlarda kazancı baz aldığı için faydacı biridir. Hatta bu nedenle de tüm hayatını dinlediği İrdal'ı rahat yönetebileceği için Enstitünün başına koyar: “Ne garipti, hepimiz Halit Ayaracı'nın elinde bir kukla gibiydik. O bizi istediği noktaya getiriyor ve orada bırakıyordu. Ve biz o zaman sanki evvelden rolümüzü ezberlemiş gibi oynuyorduk.”

Titiz Bakış açısını geniş tutan, kararlarından evvel insanları önce tanıyan sonra değerlendiren, dikkatli ve titiz Ayaracı, açılacak olan kurum için de son derece ayrıntıcı davranır: “Halit Ayaracı, hele son günlerde durmadan müsveddeler yolluyor, sağa sola mektuplar yazıyor, dairenin layığıyla döşenmesini, kalem levazımının gönderilmesini istiyordu. Bunlar yetişmiyormuş gibi Halit Ayaracı, sanki sahneye çıkacakmışım gibi benim kılık kıyafetimle de meşgul oluyordu.”

Kararlı Belediye reisi ile kurum hakkında yapılan görüşmede ecnebi çalışan sualini katı bir şekilde reddeder. Kendince doğru bildiği bilgiler çerçevesinde aldığı kararlardan dönmeyen, aksini söyleyenlere de taviz vermeyen Ayaracı, istikrarlı düşünceleri ile dikkat çeker: “Bu iş son derece mühim bir iş. Bütün kirimiz, pasımız burada. Buraya ecnebi alamayız. Bozar, mahveder. Anlamaz”

Gerçekçi Yurt dışından Enstitüyü kontrole gelen denetçi heyetin kuruluşu amaçsız bulması üzerine hazırladığı raporda kapatılması emri verilir. Bu olay üzerine İrdal, 300 kişiye yakın insanın işsiz kalmasına üzülür ve kapanmaması için Ayaracı'dan destek ister. Lakin kendisi aldandığını düşünen ve artık kurumu işe yaramaz gören Ayaracı, insanların tasfiye komisyonunda tekrar işe alınmasını sağladıktan sonra kendisi bu grupta olmak istemez. İrdal'ın kendisine yönelttiği neden işi bıraktığı ve çalışmak istemediği sorusuna: “-Ben, dedi, aldandığımı anladım...”